

QA-NEWS

ข่าวประกันคุณภาพการศึกษา พระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

KMITNB

☉ โทร.1123 E-mail : qa@kmitnb.ac.th

ฉบับที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2545

QA-NEWS ฉบับที่ 13 และ 14 ได้เสนอข้อสรุปจากงานวิจัยเรื่อง ในกระแสแห่งคุณภาพ ซึ่งได้ศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดและแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ฉบับนี้จะเป็นตอนสุดท้าย คือ เรื่อง มาตรการประกันคุณภาพการศึกษาที่ประเทศต่าง ๆ ใช้ ซึ่งมีการใช้มาตรการการประกันคุณภาพการอุดมศึกษาที่หลากหลาย ดังนี้

1. การรับรองวิทยฐานะ (Accreditation)

การรับรองวิทยฐานะเป็นมาตรการที่ใช้มานานในหลาย ๆ ประเทศ แม้แต่ของไทยเองก็มีการรับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากกว่า 20 ปี การรับรองวิทยฐานะเป็นมาตรการตรวจสอบ และให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา โดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานขึ้น แล้วไปตรวจสอบดูว่าสถาบันนั้น ๆ ทำได้ตามเกณฑ์หรือไม่ สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เป็นต้นตำรับการรับรองวิทยฐานะหน่วยงานที่ให้การรับรองวิทยฐานะเป็นหน่วยงานอิสระ ในรูปของสมาคมรับรองวิทยฐานะต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่เกือบ 50 สมาคม ทั้งสมาคมระดับภูมิภาคที่ให้การรับรองวิทยฐานะระดับสถาบันในภาพรวม และสมาคมวิชาชีพที่ให้การรับรองระดับสาขาวิชาตามหลักเกณฑ์ทางวิชาการวิชาชีพ โดยมีหน่วยงานกลาง คือ Council for Higher Education Accreditation (CHEA) ทำหน้าที่ประสานงานและวางบรรทัดฐานกลางในการดำเนินงานรับรองวิทยฐานะของสมาคมต่าง ๆ

กระบวนการรับรองวิทยฐานะของสมาคมต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกัน คือ สมาคมต่าง ๆ จะวางหลักเกณฑ์และขั้นตอนการรับรองและแจกจ่ายให้สถานศึกษาทราบ ถ้าสถานศึกษาต้องการขอการรับรอง ก็จะสมัครขอรับการรับรอง พร้อมทั้งเสนอรายงานการศึกษาตนเอง (Self Study Report) จากนั้นกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจะไปตรวจเยี่ยมสถานศึกษาหลังจากศึกษารายงานแล้ว และเสนอรายงานการตรวจเยี่ยมให้กรรมการอำนวยการของสมาคมพิจารณาตัดสินให้การรับรองวิทยฐานะ

กรรมการตรวจเยี่ยมมักจะเป็นอธิการบดี ผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาที่ขอการรับรอง และในการพิจารณาผลมักจะให้กรรมการตรวจเยี่ยมและสถานศึกษาที่ขอการรับรองมาชี้แจงได้

หลวม ๆ ขึ้นอยู่กับวิจารณ์ของกรรมการที่พิจารณา ซึ่งเป็นไปในลักษณะของ Peer Review ที่ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในวงการอุดมศึกษา ที่ถือว่ามีความเชี่ยวชาญในด้านบริหารหรือด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องอยู่แล้วใช้ดุลยพินิจ หรือ Professional Judgment เป็นเครื่องมือวินิจฉัย

2. การตรวจสอบกลไกประกันคุณภาพ (Quality Audit)

แนวคิดเรื่องการตรวจสอบกลไกประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา เป็นแนวคิดที่อังกฤษเป็นต้นตำรับ เป็นมาตรการที่ไม่ได้ไปประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาโดยตรง แต่ไป **ขอชมร่วมคิด** ถึงกลไกควบคุมคุณภาพของแต่ละสถาบันให้อยู่ เพื่อให้ข้อเสนอแนะปรับปรุง การริเริ่มระบบประกันคุณภาพเกิดจากการที่รัฐบาลอังกฤษพยายามจะตัดทอนรายจ่ายด้านอุดมศึกษาลง เร่งรัดให้มหาวิทยาลัยเข้มงวดการใช้จ่ายเงิน และกำกับคุณภาพการศึกษาให้มากขึ้น ที่ประชุมอธิการบดี (CVCP) ของอังกฤษ จึงได้สำรวจกิจกรรมประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แล้วนำมาพัฒนาเป็นกรอบการประกันคุณภาพพร้อมกันจนนำไปสู่การตั้ง Academic Audit Unit (AAU) เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบว่ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ วางกลไกประกันคุณภาพได้ดีเพียงใด ต่อมา AAU ถูกแทนที่โดย Higher Education Quality Council (HEQC)

แนวทางการทำประกันคุณภาพ ก็ยังเป็นระบบที่เน้นบทบาทของ Peer Review โดยการส่งกรรมการตรวจเยี่ยม ซึ่งมักเป็นอดีตผู้บริหารมหาวิทยาลัยไปตรวจเยี่ยม และเขียนรายงานเพื่อเผยแพร่ต่อไป การประกันคุณภาพไม่ใช่การเข้าไปประเมินคุณภาพ แต่เป็นการเข้าไปดูว่าสถาบันจัดให้มีระบบการทำงานอย่างไร มีความรัดกุมน่าเชื่อถือในคุณภาพหรือประสิทธิภาพเพียงใด

เรื่องที่น่าสนใจ และมีคุณค่าคล้าย ๆ กับ Accreditation ของสหรัฐอเมริกา คือ การกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยทำ Self Study Report ซึ่งจะเป็นโอกาสอันดีที่แต่ละสถาบันจะได้วิเคราะห์และตรวจสอบตนเองอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกัน

3. การประเมินคุณภาพการเรียนการสอนระดับสาขาวิชา

การประเมินคุณภาพการเรียนการสอน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่เน้นการเข้าไปติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนโดยตรง รวมไปถึงการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนว่าหลักสูตรสาขาวิชานั้น ๆ ดีหรือไม่ดีอย่างไร บรรลุวัตถุประสงค์ของการผลิตกำลังคนในสาขานั้น ๆ หรือไม่ และควรจะต้องปรับปรุงอย่างไร

รูปแบบนี้มีใช้ในอังกฤษ โดยหลังจากที่ CVCP ตั้ง AAU แล้ว ก็ดูยังไม่เป็นที่เพียงพอในแง่ของการประกันคุณภาพ โดยเฉพาะหน่วยงานงบประมาณ (Higher Education Funding Council : HEFC) ที่จะต้องจัดสรรงบประมาณให้แก่สาขาวิชาที่มีคุณภาพ จึงพัฒนาระบบ Quality Assessment ขึ้นควบคู่ไปกับการประกันคุณภาพของ HEQC และจัดสรรงบประมาณให้แก่มหาวิทยาลัย โดยใช้ผลจากการประเมินคุณภาพประกอบ

จุดสำคัญของการทำ Quality Assessment คือ เก็บข้อมูลเจาะลึกในรายละเอียด รวมไปถึงการสังเกตชั้นเรียน การศึกษาตัวอย่างการบ้าน และรายงานของนักศึกษา และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา และนายจ้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงพอเพียงที่จะประเมินสถาบันนั้น ๆ ว่าอยู่ในระดับ Excellent, Satisfactory หรือ Unsatisfactory ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

จุดแตกต่างสำคัญจาก Quality Audit คือ มีการประเมินผลในเชิง Summative และมีการตัดสินว่า สาขาวิชานั้น ๆ ดีหรือไม่ดี ขึ้นตอนการประเมินคุณภาพก็มีความคล้ายคลึงกับการรับรองวิทยฐานะ และการประกันคุณภาพ คือ ให้มหาวิทยาลัยรายงานการประเมินตนเอง กรรมการไปตรวจประเมิน และการเผยแพร่ผลการประเมินสู่สาธารณะ

นอกจาก Quality Assessment ที่มุ่งเน้นด้านการเรียนการสอนในแต่ละสาขาวิชาแล้ว ในด้านวิจัยก็มีการทำ Quality Assessment เช่นกัน

รูปแบบนี้มีใช้ในออสเตรเลีย ใช้ประเมินระดับสาขาวิชา และให้ผลในเชิงเปรียบเทียบเช่นกัน แต่ไม่มีการตัดสินในเชิง Summative เป็นระดับ ๆ อย่างชัดเจนเหมือนในอังกฤษ เพียงแต่นำข้อมูลมาเปรียบเทียบให้เห็น Profile ของแต่ละแห่งเท่านั้น

4. การใช้ระบบบริหารคุณภาพแบบธุรกิจ

มหาวิทยาลัยบางแห่งนำแนวคิดเรื่อง TQM และ ISO 9000 มาประยุกต์ใช้

5. การใช้ดัชนีบ่งชี้สมรรถนะการดำเนินงาน (Performance Indicators)

จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารข้อมูล ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ที่มีฐานมาจากข้อมูลสถิติเชิง

ปริมาณมากขึ้น โดยเน้นการวัดสมรรถนะด้านต่าง ๆ ตลอดจนใช้เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะระหว่างองค์กร และหาบรรทัดฐาน (Norm) ในระดับประเทศ

บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยสรุปลักษณะร่วมกันของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ความมีอิสระ (Autonomy) และความสามารถตรวจสอบได้ (Accountability) เป็น 2 กระแสความคิดที่มีความสำคัญ และมีบทบาทที่ตัดเทียมกันในการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทุกประเทศเน้นเรื่อง Accountability หรือความโปร่งใสตรวจสอบได้ ในขณะที่เดียวกันก็ตระหนักดีถึงหลักการเรื่อง Autonomy ของสถาบันอุดมศึกษา

2. ทุกประเทศมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางระดับชาติ ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานอิสระขึ้นมาดูแลงานประกันคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ส่งเสริมและประสานงานมากกว่ากำกับหรือควบคุม

3. ทุกประเทศเห็นความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา และประชาคมอุดมศึกษาเอง ในฐานะที่จะต้องมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดูแลคุณภาพการศึกษาของตน จึงเน้นการกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษามีกลไกตรวจสอบการทำงานของตนเองควบคู่ไปกับการตรวจสอบจากภายนอก เช่น กลไก Self Study หรือ Self Assessment

4. กลไกการตรวจสอบจากภายนอกมักจะเน้นการใช้ประโยชน์จากเพื่อนร่วมวงการ (Peer) ได้แก่ อาจารย์หรือนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาด้วยกันเองเป็นกลไกสำคัญในการให้วิจารณ์ญาณ และความเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบัน ในลักษณะ Peer Review

5. ทุกประเทศเน้นความสำคัญของการมี และการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ นับตั้งแต่การมีฐานข้อมูลที่ดี ไปจนถึงการพัฒนาตัวบ่งชี้การดำเนินงาน (Performance Indicators)

6. เน้นย้ำการใช้ประโยชน์จากการประกันคุณภาพเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Continuing Improvement) ส่วนการใช้ข้อมูลคุณภาพการศึกษาในการจัดสรรทรัพยากรอุดหนุนสถาบันอุดมศึกษา ยังไม่เป็นรูปธรรมชัดเจน แต่มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น

หนังสืออ้างอิง

อมรวิทย์ นาครทรรพ. ในกระแสแห่งคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540.